

Секція: Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: національні особливості та світові тенденції.

Тютюнник С.В.

доцент кафедри організації обліку та аудиту,

Полтавська державна аграрна академія,

м. Полтава, Україна

Тютюнник Ю.М.

професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень,

Полтавська державна аграрна академія,

м. Полтава, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ДИНАМІКИ ТА ФАКТОРІВ ЗМІНИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливим показником, що характеризує ефективність господарювання, у тому числі операційної діяльності підприємств, є рентабельність (відносна характеристика ефективності). Оцінювання динаміки та факторів зміни рентабельності є одним із етапів аналізу фінансового стану підприємства.

Рентабельність – це відносний рівень прибутковості бізнесу, що характеризує відношення отриманого ефекту (прибутку) до наявних або використаних ресурсів. Рентабельність показує, скільки копійок прибутку одержало підприємство на 1 грн здійснених витрат (вкладеного капіталу, використаних ресурсів).

Показники рентабельності більш повно, ніж прибуток, характеризують ефективність господарювання, оскільки їх величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або використаними ресурсами [1, с. 171]. Показники рентабельності відображають здатність здійснених витрат (використаних ресурсів) окупитися прибутком, що є основою подальшої діяльності підприємства.

Для оцінювання ефективності операційної діяльності використовується показник рентабельності (збитковості) операційної діяльності. Він визначається як відношення фінансового результату від операційної діяльності до

операційних витрат і характеризує, скільки отримано прибутку (збитку) від операційної діяльності з 1 грн операційних витрат.

Проаналізуємо динаміку рентабельності операційної діяльності в економіці України за інформацією Статичного щорічника України за 2014 р. [2] (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників рентабельності операційної діяльності в економіці України за 2010-2014 рр., %

Показник	Роки					Відхилення (+,-), в. п.
	2010	2011	2012	2013	2014	
Рентабельність операційної діяльності: усього за видами економічної діяльності	4,0	5,9	5,0	3,9	-4,1	-8,1
сільське, лісове та рибне господарство	22,9	23,2	21,7	11,3	20,3	-2,6

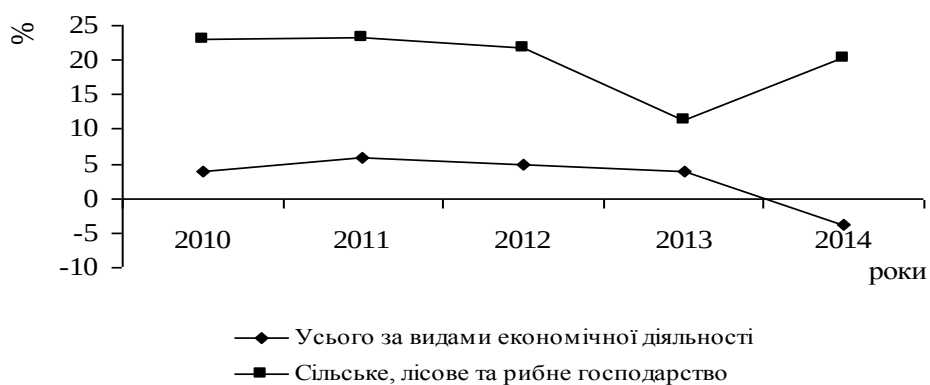

Рис. 1. Динаміка рентабельності операційної діяльності в економіці України за 2010-2014 рр.

Таким чином, упродовж 2010-2014 рр. спостерігалася нестійка тенденція рентабельності операційної діяльності. До 2011 р. мало місце підвищення ефективності такої діяльності, а з 2012 р. відбулося значне її зниження. У 2014 р. розглянутий показник усього за видами економічної діяльності знизився до рівня збитковості 4,1 %, що на 8,1 відсоткового пункту нижче порівняно з 2010 р. Протилежна ситуація спостерігалася з рентабельністю операційної діяльності сільського, лісового та рибного господарства, де відбулося зростання до 20,3 % у 2014 р. порівняно з 11,3 % у 2013 р., але порівняно з 2010 р.

показник знизився на 2,6 відсоткового пункту. Таку ситуацію можна пояснити впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Далі визначимо вплив факторів на зміну рентабельності операційної діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив факторів на зміну рентабельності операційної діяльності в економіці України за 2013-2014 рр.¹

Показник	2013 р.	2014 р.	Відхилення (+,-)
Усього за видами економічної діяльності			
Фінансовий результат від операційної діяльності, млн. грн (ФР)	108626,3	-133698,7	-242325,0
Витрати операційної діяльності, млн. грн (В)	2790647,9	3296514,5	+505866,6
Рентабельність (збитковість) операційної діяльності, % (Р)	3,9	-4,1	-8,0
Зміна (+,-) рентабельності за рахунок факторів, в. п.: фінансового результату	×	×	-8,9
витрат	×	×	+0,9
Сільське, лісове та рибне господарство			
Фінансовий результат від операційної діяльності, млн. грн (ФР)	19507,4	43724,8	+24217,4
Витрати операційної діяльності, млн. грн (В)	172904,8	212417,0	+39512,2
Рентабельність (збитковість) операційної діяльності, % (Р)	11,3	20,6	+9,3
Зміна (+,-) рентабельності за рахунок факторів, в. п.: фінансового результату	×	×	+14,0
витрат	×	×	-4,7

¹ За даними Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Аналіз впливу факторів на зміну рентабельності операційної діяльності проводиться за детермінованою кратною моделлю:

$$D = \frac{\hat{O}D}{\hat{A}} \times 100. \quad (1)$$

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначається умовне значення результативного показника:

$$D_{0i} = \frac{\hat{O}D_1}{\hat{A}_0} \times 100, \quad (2)$$

де ΦP_1 – фінансовий результат звітного року;

B_0 – витрати базового року.

Тоді, загальна зміна (+,-) рентабельності операційної діяльності, відсоткових пунктів:

$$\Delta P = P_1 - P_0, \quad (3)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) фінансового результату від операційної діяльності:

$$\Delta P_{\Phi P} = P_{\text{УМ}} - P_0, \quad (4)$$

2) витрат операційної діяльності:

$$\Delta P_C = P_1 - P_{\text{УМ}}. \quad (5)$$

Таким чином, за даними табл. 2 упродовж 2013-2014 рр. рентабельність операційної діяльності усього за видами економічної діяльності знизилася на 8 відсоткових пунктів. Ця зміна відбулася під впливом таких факторів. Унаслідок зменшення фінансового результату від операційної діяльності на 242325 млн. грн рентабельність знизилася на 8,9 відсоткового пункту. Одночасно в результаті збільшення витрат операційної діяльності на 505866,6 млн. грн збитковість зросла на 0,9 відсоткового пункту.

Рентабельність операційної діяльності сільського, лісового та рибного господарства підвищилася з 11,3 до 20,6 % (на 9,3 відсоткового пункту). Така зміна обумовлена впливом двох факторів. За рахунок збільшення фінансового результату від операційної діяльності на 24217,4 млн. грн рентабельність зросла на 14 відсоткових пунктів. Одночасно внаслідок зростання витрат операційної діяльності на 39512,2 млн. грн рентабельність знизилася на 4,7 відсоткового пункту. Таким чином, основним фактором впливу на динаміку показника рентабельності операційної діяльності є фінансовий результат.

Із метою підвищення ефективності операційної діяльності необхідно звернути увагу на напрями зростання прибутку від операційної діяльності. Серед них: розширення обсягів виробництва та реалізації продукції, а також каналів збуту; максимальне врахування попиту та пропозиції під час формування ціни реалізації продукції; перегляд структури витрат на виробництво продукції; проведення розрахунку точки беззбитковості з метою

визначення критичного обсягу самоокупності та факторного аналізу показників прибутковості; аналіз співвідношення доходів і витрат та диверсифікованості продукції за географічними ринками збуту.

Список використаної літератури:

1. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] ; частина II / Ю. М. Тютюнник ; 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 394 с.
2. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Державна служба статистики України. – К., 2015. – 579 с.